

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Borçlar Hukuku - Genel Hükümler - 6. Hafta - 1. Ders - 16.11.2023

KTK m. 20/d ve 805 Sayılı Kanunu Hakkında Ayrıca Pratik Çalışma Yapılacağı

Borçlar hukuku genel hükümler dersinin birinci saatindeyiz. Geçen hafta şekle ilişkin kuralları açıklamıştım ve artık tamamlamıştım. Ufak tefek şeyleri eksik bıraktım. Eksik bıraktığım hususları Mesut Bey'e zaten not ettirdim. Dedim ki Karayolları Trafik Kanunu madde 20, (d) bendi var. Şöyle kaleme alınmıştır:

“(Değişik: 24/12/2009-5942/1 md.) Tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirleri, satış ve devri yapılacak araçtan dolayı motorlu taşıtlar vergisi, gecikme faizi, gecikme zammı, vergi cezası ve trafik idari para cezası borcu bulunmadığının tespit edilmesi ve taşıt üzerinde satış ve/veya devri kısıtlayıcı herhangi bir tedbir veya kayıt bulunmaması halinde, araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi veya trafik tescil kayıtları esas alınarak noterler tarafından yapılır. Noterler tarafından yapılmayan her çeşit satış ve devirler geçersizdir.”

Bu maddeye biraz zaman ayıralım dedim. Çünkü trafik siciline kayıtlı motorlu araçların devrine ilişkin olan bu hüküm hem borçlandırıcı işlemlerin hem de tasarrufi işlemlerin nasıl yapılması gerektiğini emrediyor? Resmî şekilde yapılması gerektiğini emrediyor. Buna pratik çalışmada zaman ayıracağız.

Geçen dersimizde üzerinde durmadığım özel bir kanun var. Bu konuda Mesut Bey'e ricada bulundum. O konu hakkında da bir pratik çalışma yapalım dedim. O özel kanun Türkiye'deki yabancı şirketlerin özellikle hukuki işlemlerinde Türkçe kullanım zorunluluğunu getiriyor. Bu da Yargıtay kararlarında ve doktrinde çeşitli görüşlerin savunulmasına neden oluyor. Acaba Türkiye'de yabancı bir şirket, yabancı dilde sözleşme yapabilir mi yoksa mutlaka ve mutlaka Türkçe mi yapmalı diye. İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında 805 sayılı kanun. Kabul tarihi 10 Nisan 1926.

Bu aslında gerçekten de oldukça eski bir kanun ama son yıllarda da Yargıtay'ın kararlarında çeşitli kararlar verilmesine neden olan bir kanun.

Kanunun ilgili hükümleri de şöyle:

“Madde 1 - Türk tabiiyetindeki her nevi şirket ve müesseseler, Türkiye dahilindeki her nevi muamele, mukavele, muhabere, hesap ve defterlerini Türkçe tutmağa mecburdurlar.

Madde 2 - Ecnebi Şirket ve müesseseler için bu mecburiyet Türk müessesatı ile ve Türkiye tebaasından olan efrat ile muhabere, muamele ve temaslarına ve devair ve memurini Devletten birine ibraz mecburiyetinde buldukları evrak ve defterlerine hasredilmiştir.

Madde 3 - İkinci maddede mezkûr şirket ve müesseseler muamelelerinde Türkçeden başka bir lisanı dahi ilaveten kullanabilirlerse de asıl olan Türkçe olup mesul imzaların Türkçe metin zirine vaz'ı mecburidir. Bu memnuiyete rağmen imza diğer lisanla yazılmış kısım veya nüshanın altına mevzu olsa dahi Türkçesi muteberdir.

Madde 4 - Bu kanunun mevkii meriyete vaz'ından sonra birinci ve ikinci maddeler ahkâmına muhalif olarak tanzim kılınmış olan evrak ve vesaik şirket ve müesseseler lehine nazarı itibara alınmaz.”

Tahvil = Çevirme

Tahvilden kastımız; bir şeye tahvil etme, bir şeye dönüştürme, bir şeye çevirme gibi algılanmalı.

Borçlar Kanunumuzda tahvil müessesesi, yani dönüştürme müessesesi, çevirme müessesesi düzenlenmemiş bulunuyor ama gerek İsviçre hukukunda gerekse Türk hukukunda Alman Medeni Kanunu'ndaki düzenleme de dikkate alınarak yani onun isabetli bir düzenleme olduğu düşünülerek bir örtülü kanun boşluğu bulunduğu gerekçesiyle bizim hukuk sistemimizde de tahvil kavramına, çevirme kavramına yer verilmelidir diyor birçok yazar. Hatta Yargıtay da bu kanıda.

Tahvil nedir? Tahvil şöyle açıklanabilir: Bir sözleşme örneğin şekil eksikliği nedeniyle kesin hükümsüzdür fakat bu sözleşme bir başka sözleşmenin şekil şartlarını yerine getirmektedir. Arkasından üçüncü şartımız, taraflar yaptıkları sözleşmenin şekil eksikliği nedeniyle geçersiz olduğunu bilselerdi acaba bu ikinci sözleşmeyi yapmayı arzu ederler miydi? Hani başka bir sözleşmenin şekil şartlarını taşımaktadır, onun şartlarını gerçekleştirmektedir dedim ya. Acaba tarafların farazi iradelerine baktığımızda, taraflar yaptıkları sözleşmenin şekil eksikliği nedeniyle kesin hükümsüz olduğunu bilselerdi diğer sözleşmeyi yaparlardı diye düşündüğümüzde, bu sorunun yanıtı evet ise, taraflar yaptıkları sözleşmenin kesin hükümsüz olduğunu bilselerdi gerçekten de diğer sözleşmeyi yapmayı tercih ederlerdi dediğimizde o zaman tahvilin şartları gerçekleşmiş oluyor.

Biz tahvili sadece ve sadece şekil eksikliğini düzeltmek için kullanmıyoruz. Başka kesin hükümsüzlük hâllerinde de tahvile müracaat ettiğimiz oluyor. Tabii bütün bu tarifler beraberinde bir bilmeceyi gerçekten de zihinlerde oluşmuştur. Bir tane örnek verdiğimizde zaten netleşecek ve örnek de hemen hemen tüm kitaplarda var olan örnek, Yargıtay kararlarında karşımıza çıkan örnek. Defalarca konuştuk, taşınmaz mülkiyetini nakil borcu doğuran akitler. Örneğin satım sözleşmesi, örneğin bağışlama sözleşmesi nerede yapılacak? Tapuda yapılacak. Peki, aslında Noterlik Kanunu artık neye de müsaade ediyor? Taşınmaz mülkiyetini nakil borcu doğuran akitlerden satım sözleşmesinin noterde yapılmasına da müsaade ediyor ama bu yeni bir gelişme.

Noterlik Kanunu m. 60 şöyle kaleme alınmıştır:

“Noterlerin genel olarak yapacakları işler:

Madde 60 - Noterlerin görevleri:

1. Yapılması kanunla başka bir makam, merci veya şahsa verilmemiş olan her nevi hukuki işlemleri düzenlemek,

2. Kanunlarda resmi olarak yapılmaları emredilen ve mercileri belirtilmemiş olan bütün hukuki işlemleri bu kanun hükümlerine göre yapmak,

3. (Değişik: 23/6/2022-7413/11 md.) Taşınmaz satış vaadi sözleşmesi yapmak ve bu sözleşmeyi taraflardan birinin talep etmesi, harç ve giderleri ödemesi hâlinde tapu bilişim sistemi vasıtasıyla tapu siciline şerh vermek, taşınmaz satış sözleşmesi yapmak,

4. Bu kanuna uygun olarak dışarda yazılıp getirilen kağıtların üzerindeki imza, mühür veya herhangi bir işareti veya tarihi onaylamak,

5. Bu kanun hükümlerine göre yapılan işlemlerin dairede kalan asıl veya örneklerinden veya getirilen kağıtlardan örnek çıkarıp vermek,

6. Belgeleri bir dilden diğer dile veya bir yazıdan başka bir yazıya çevirmek,

7. Protesto, ihbarname ve ihtarname göndermek,

8. Kanunen tescili gereken işlemleri tescil etmek, 9. Bu ve diğer kanunlarla verilmiş sair işleri yapmak

Madde 60/b. 3'teki bu değişiklikten önce noterler sadece ve sadece ne yapabiliyorlardı? Gayrimenkul satış vaadi yapabiliyorlardı. İşte o eski uygulamada şunu gözlemlemek mümkündür gerçekten de. Taraflar noterde bir satış sözleşmesi yapmışlar. Gayrimenkul satış sözleşmesi yapmışlar. Bu yeni değişiklik öncesinde böyle bir satış sözleşmesi kesin hükümsüz mü? Kesin hükümsüz. Çünkü o tarihte kanun koyucu diyor ki böylesine bir sözleşmenin nerede yapılması gerekir, tapu memuru huzurunda yapılması gerekir diyor. Tapu memuru tarafından düzenlenmesi gerekir diyor. Peki noterler o tarihlerde ne yapabiliyorlar? Gayrimenkul satış sözleşmesi yapamıyorlar ama gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi yani bir önsözleşme olan gayrimenkul satış vaadi sözleşmesini yapabiliyorlar. İşte noterde yapılan bu geçersiz satım sözleşmesi aslında neyin şekil şartlarını taşıyor? Gayrimenkul satış vadinin şekil şartlarını taşıyor. Çünkü kanun (o tarihte) diyor ki noterler sadece gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi yapabilirler. Biz de arkasından bu şartlardan iki tanesi gerçekleştiğine göre üçüncü şartı arıyoruz. Taraflar acaba yaptıkları gayrimenkul satış sözleşmesinin geçersiz olduğunu bilselerdi tamamen kesin hükümsüz bir sözleşme ile karşı karşıya kalmak yerine acaba gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi yapmayı tercih ederler miydi diye düşündüğümüzde, bu varsayımsal iradenin peşine düştüğümüzde, bu farazi iradenin peşine düştüğümüzde bunun yanıtı evet ise o zaman diyoruz ki o geçersiz, kesin hükümsüz olan gayrimenkul satış sözleşmesi ne olabilir? Gayrimenkul satış vaadi olarak ayakta tutulabilir diyoruz. Geçersiz bir gayrimenkul satış

sözleşmesini geçerli bir gayrimenkul satış vaadine tahvil edebiliyoruz, çevirebiliyoruz. İşte tahvil, konversiyon tabiri, çevirme tabiri böylesine bir örnekle somutlaştırılabilir.

İlan Yolu ile Ödül Sözü Verme

Hukuki Niteliği

O hâlde geliyoruz eski tabiriyle aleni mükâfat vaadine. Yeni tabiriyle ilan yoluyla ödül sözü vermeye. Şimdi biz hep sistematikte böyle bir değerlendirme yapmayı seviyoruz, değil mi?

Madde 9'dayız. Sistematikte neredeyiz. "II. Öneri ve kabul." Onun altında sırayla gittiğimiz zaman 6 numaralı kenar başlık "İlan yoluyla ödül sözü verme" madde 9.

"Köpeğim kayboldu bulana şu kadar lira ödül vereceğiz" gibi bir ilan ile başlayalım isterseniz.

Şimdi hakikaten burası Borçlar Kanunu'nun sözleşmenin kurulmasına ilişkin hükümleri sevk ettiği kısım. Bazı yazarlar hükmün sistematikte içinde bulunduğu yerden yola çıkarak diyorlar ki burada umuma yapılan, genele yapılan, kamuya yapılan bir ne vardır? Öneri vardır. Efendim işte o köpeğin bulunması ve arkasından da sahibine teslim edilmesiyle beraber de kabul eylemi gerçekleşir. Kabul eylemi gerçekleşince de işte bildiğimiz anlamda öneri ve kabulle kurulan bir sözleşme vardır diyorlar.

Şimdi ama böyle baktığınızda bir taraftan da insan şunu sorgulamaya başlıyor. Zaten kanun koyucu öneriyi düzenlemiş yani tekrar yeni bir öneriyi düzenlemesine gerek var mı? Hatta hatırlarsanız demiştik ki 8. maddede "... Fiyatını göstererek mal sergilenmesi veya tarife, fiyat listesi ya da benzerlerinin gönderilmesi, aksi açıkça ve kolaylıkla anlaşılmadıkça öneri sayılır." denmiş. Yani fiyatını göstererek mal sergilenmesi zaten kural olarak umuma yönelik öneri sayılır diyen bir kanun koyucuyla baş başayız. Yani umuma yönetilmiş bir öneridir diyen bir kanunumuz var bizim.

Şimdi böylesine noktalardan hareket eden yazarlar, hâkim görüş diyor ki burada tek taraflı bir hukuki işlemde doğan bir borç var. Şarta bağlı, geciktirici şarta bağlı bir borç var. Yani ne yapıyor kişi? "Çalınan arabamı bulana, kaybolan köpeğimi bulana 10.000 lira ödül vereceğim." diyor.

Gördüğünüz gibi bu ödülü verme borcu altına girmek için neyi şart kılıyor? Köpeğinin bulunmasını şart kılıyor, arabasının bulunmasını şart kılıyor. Dolayısıyla geciktirici şarta bağlı olarak borçlanıyor.

Şart gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceği meçhul bir olgudur. Gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bir olgudur. Şart gerçekleşirse tipine göre ya işlemin hüküm ifade etmesini sağlar, borcun hüküm ifade etmesini sağlar ya da işlemin sona ermesine neden olur. Geciktirici şart, işlemin hüküm ifade etmesini sağlar. Bozucu şart; adı üzerinde işlemin hüküm ifade etmesinin sona ermesine neden olur diyoruz.

Bu çerçevede baktığımızda diyoruz ki işte bu Borçlar Kanunu m. 9 her ne kadar sistematikte böyle bir yerde ise de yani öneri ve kabul başlığı altında ise de aslında burada tek taraflı bir hukuki işlemde doğan bir borç söz konusudur. Bu borç neye bağlanmıştır? Bir geciktirici şarta bağlanmıştır. O geciktirici şart zaten ilan yoluyla ödül sözü verenin saptadığı bir edimdir. İlan yoluyla ödül sözü verenin saptadığı, belirlediği bir edimdir. “*Köpeğimi bulana, köpeğimin nerede olduğunu bildirene, arabamı bulana, arabamın nerede olduğunu bildirene.*” Allah korusun insanlar yaşlanıyorlar, Alzheimer hastası hâline geliyorlar, kaybolabiliyorlar. Değil mi? Basına yansıyan olaylar da gördük. Hatta kaybolan kişinin eşi böyle bir ödül sözü verdi. Yanlış hatırlamıyorsam 1.000.000 liraya yakın bir ödül sözü verdi. Bu da olabilir. Yani kaybolan eşinin bulunması, kaybolan çocuğunun bulunması, bir cinayetin aydınlatılması, kaybolan bir eşyanın bulunması, değil mi? Otobüste bir eşyanızı unuttunuz, havaalanında bir eşyanızı unuttunuz, onun bulunmasını arzu ediyorsunuz ve bir şekilde bunu bulana da ödül vermek istiyorsunuz. Sonuç itibarıyla neyle karşı karşıyayız? Tek taraflı bir hukuki işlemle karşı karşıyayız. Bu tek taraflı hukuki işlemde doğan borç neye bağlı? Geciktirici şarta bağlı. Hangi geciktirici şarta bağlı? O ilan yoluyla ödül sözü verenin saptadığı edimin gerçekleştirilmesi şartına bağlı.

Şöyle söylüyor kanun koyucu, tekrar söyleyeceğim ilan yoluyla ödül sözü verme, eski adıyla aleni mükâfat vaadi. Madde 9, 1. fıkra:

“Bir sonucun gerçekleşmesi karşılığında ödül vereceğini ilan yoluyla duyuran kimse, sözünü yerine getirmekle yükümlüdür.”

Demek ki bu çerçevede baktığımızda bunun tarifini verdik. Şimdi yavaş yavaş bazı detaylar vereceğiz.

İlanın Nasıl Yapılması Gerektiği

Acaba ilan nasıl yapılmalı? Bir defa herkese yapılmış, umuma yapılmış bir vaat bulunmalı diyoruz. Umuma yapılmış, kamuya, genele yapılmış bir vaat bulunmalı diyoruz ama biz bu umuma yapılmış vaadin çerçevesini sınırlandırabilir miyiz? İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerine yönelik bir ilan yapılabilir miyiz? Evet, yapılabiliriz. Bir lisenin öğrencilerine yönelik olarak yapılabilir miyiz? Yapabiliriz. Küçük bir ilçede yaşayan kişilere hitaben böyle bir ödül sözü verme söz konusu olabilir mi? Olabilir, değil mi? Gerçekten de bunu sınırlamak, umuma yapılan vaadi belirli bir kitle ile sınırlamak mümkün.

Edimin Olumlu ya da Olumsuz Olabilmesi

Yapılması istenen eylem prensip itibarıyla genellikle olumlu bir eylemdir ama yapılması istenen eylem olumsuz bir eylem de olabilir mi diye kafa yorduğunda yazarlar çok güzel örnekler vermişler. Örneklerden bir tanesi gerçekten de enteresan. Bir kişi trafik cezasına çarptırılmış, para cezasına çarptırılmış alkollü araç kullandığı için. Demişler ki arkasından da efendim işte böylesine ceza almış kişilerden önümüzdeki üç sene boyunca bir daha alkollü araç kullanmaktan ceza almayanlar, bir defa daha alkollü araç kullanmaktan ceza almayanlar

ödüllendirilecektir demişler. Yani bir yapmama eylemi de bir olumsuz eylem de ne olabilir gerçekten de? Böylesine bir ödül vaadine ilan yoluyla ödül sözü vermeye konu olabilir diyoruz.

Ödül Sözü Vermenin Herhangi Bir Sıhhat Şekli veya Belirli Bir Yöntemi Yok

İlanın özel bir şekli yok. Yani mutlaka ve mutlaka televizyonda olacak, gazetede olacak, internette olacak diye bir kural yok. Önemli olan, hitap ettiği kitleye erişebilmesi. Gazete ilanı ile da olabilir, internette de olabilir, televizyonda da olabilir, küçük bir beldede duvarlara yapıştırılan ilanlarla da olabilir. Her şey olabilir. Hatta yani bir hoparlörle bazen araçların gezdiği tank olursunuz küçük ilçelerde. Belediyenin aracı geçer, hoparlörle birisi birtakım şeyleri açıklar. Öyle dahi olabilir yani bunun herhangi bir belirli şekli yoktur diyoruz.

Menfaati Olsun Olmasın Herkes Ödül Sözü Verebilir

Peki. Genellikle ilan yoluyla ödül sözü veren, bu işte doğrudan doğruya menfaat sahibidir çünkü örneğin kişi kaçırılan kızının bulunmasını istiyordur, kaybolan, çalınan köpeğinin bulunmasını istiyordur ama bazen üçüncü kişiler de böyle bir ilan verebilirler, böyle bir ödül sözü verebilirler. Yani bir yakınınızın küçük kızının kaçırıldığını düşünün. Allah korusun. O küçük kızın bulunması için de siz ne yapabilirsiniz? Ödül sözü verebilirsiniz.

İlla kaçırılan kişinin yakınınız da olması şart değil. Kaçırılan küçük bir kız çocuğunun bulunması için bambaşka birisi yani o çocukla herhangi bir yakınlık ilişkisi olmayan birisi de ne yapabilir? Ödül sözü verebilir. Mutlaka ve mutlaka doğrudan doğruya bir menfaat sahibi olması şart değildir diyoruz. Peki.

Ödül Genellikle Bir Miktar Paradır Ama Başka Edimler de Ödül Olabilir

Şöyle devam ediyoruz. Geliyoruz madde içerisindeki, 9. maddenin içerisindeki şu ifadeye: “*Bir sonucun gerçekleşmesi karşılığında ödül ...*”

Bu ödül ne olabilir? Hayatın doğal akışında olayların birçoğunda ne olur? Bir miktar para olur ama mutlaka bir para olacağını söylemek de şart değildir. Örneğin bir seyahat, bir yerde uzun bir süre konaklama, bir tatil, bir etkinliği ücretsiz şekilde seyretme, o etkinlikte ücretsiz şekilde yer alabilme imkânı bahsedilebilir. Bütün bunların hepsi bir ödüldür.

Yazarlardan bir tanesi şu enteresan örneği veriyor. “*Köpeğim kayboldu, köpeğim çalındı, insaniyet namına bulunuz.*” Ne dersiniz? Bir ödül var mı? Herhangi bir ödül yok, değil mi? Herhangi bir ödül yok. Gerçekten de insaniyet namına dediğinde evet, lütfen benim istediğim edimi gerçekleştiriniz ama ben size herhangi bir taahhütte bulunmuyorum cümlesi var.

Peki, birazcık daha ilerleyelim. Ödül sözü veren şöyle ifade kullanmış. “*Köpeğimi bulana 10.000 lira vereceğim.*” Tamam. Edim de belli, ödül de belli, herhangi bir sorun yok.

“*Köpeğimi bulan memnun edilecektir.*” Ne dersiniz? Geçerli bir ödül var mı, yok mu? Ne dersiniz? Kafalar galiba evet anlamında sallanıyor. Evet yani buradaki belirsizlikten yola çıkarak kişinin herhangi bir ödül sözü vermediği sonucuna varmak hakkaniyete uygun olmaz. Onun şu ya da bu şekilde makul, dürüst kişilerce bu beyanının nasıl anlaşılması gerektiğini

irdelememiz lazım. Dürüst ve makul kişiler, eninde sonunda burada kendilerine hitap edecek makul bir miktar ödülün var olduğunu düşünmekte haklılar diye düşünerek ne yapacağız? Burada ödülün mahkemece saptanmasına gidilecek diyebiliriz.

Peki, ödülün belirli veya belirlenebilir olduğunu da söyledik. Şimdi yavaş yavaş nereye geliyoruz? Şuraya geliyoruz. Diyoruz ki bu ilandan kişinin haberi olsun olmasın bu köpeği bulup getirip teslim eden ödüle hak kazanır mı? Ödüle hak kazanır çünkü burada bir sözleşme ilişkisi yok diyoruz. Burada tek taraflı irade açıklamasından doğan bir borçlanma var, geciktirici şarta bağlı bir borçlanma işlemi var. Dolayısıyla edimi yerine getiren, istediği kadar bu ilandan haberi olmasın sonuç itibarıyla neye hak kazanacaktır? Ödüle hak kazanacaktır diyoruz.

Ayrıca şunun da farkındasınız, bu bir sözleşme ilişkisi olsa yani tek taraflı irade açıklamasından doğan geciktirici şarta bağlı bir borç olmasa, o zaman biz bu diğer tarafın yani ödülü talep etmek isteyen tarafın neye sahip olmasını da arayacağız? Fiil ehliyetine de sahip olmasını arayacağız. Hâlbuki burada (bu tek taraflı irade açıklamasından geciktirici şarta bağlı olarak doğan borç görüşünde) ödüle hak kazanan kişinin fiil ehliyetine sahip olması da önemli değil. Yani ayırt etme gücünden yoksun, akıl zayıfı olan bir kişi de o köpekçiyi bulup getirip teslim ediyorsa ödüle hak kazanacaktır diyoruz. Yani bu da yine sözleşme görüşünün isabetli olmadığını bize gösteren sebeplerden bir tanesi.

Ödül Sözü Veren Sözünden Cayarsa İlane Güvenen Kişilerin Masraflarını Ödemekle Yükümlüdür

TBK m. 9/ 2. fıkraya geldiğimizde kanun koyucu diyor ki:

“Ödül sözü veren, sonucun gerçekleşmesinden önce sözünden cayarsa veya sonucun gerçekleşmesini engellerse, dürüstlük kurallarına uygun olarak yapılan giderleri ödemekle yükümlüdür. ...”

Şimdi bazı kişiler kaybolan bir köpeğin bulunması için çalınan bir arabanın bulunması için veya kaybolan bir kişinin bulunması için veya kaçırılan küçük bir kız çocuğunun bulunması için ne yapmaya başladılar? Birtakım faaliyetlerde bulunmaya başladılar. Bu faaliyetlerle ilgili olarak elbette birtakım giderler yapmaya başladılar, masraflar yapmaya başladılar. Değil mi?

Şimdi kanun koyucu diyor ki evet diyor, ödül sözü veren ne yapabilir? Tek taraflı irade açıklamasıyla ve geciktirici şarta bağlı olarak borçlandığı için henüz o geciktirici şart gerçekleşmeden, kendisine edim sunulmadan, kendisine bu konuda bir bilgi verilmeden ne yapabilir? Bu vaadinden dönebilir diyor. Peki, bu vaadinden döndüğünde o vaade güven besleyerek birtakım masraflar yapmış olan kişiler ama tabii dürüstlük kuralları çerçevesinde masraflar yapmış olan kişilerden bahsediyoruz.

“Senin arabanın çalındığını anladım, onun bulunması için ben çok özel bir araba satın aldım. Üç milyon lira değerinde özel bir araç satın aldım!” Hep beraber bıyık altından gülüyorsunuz, değil mi? Böyle bir şey söz konusu olmayacak. Dürüstlük kurallarına uygun şekilde namuslu, ahlaklı, dürüst bir kişinin yapacağı masrafları kanun koyucu dikkate alıyor.

Dolayısıyla kanun koyucu diyor ki eğer kişiler böyle masraflar yapmışlarsa, (ki bu güvenden doğan bir zarardır, o ilanın ayakta kalacağına duyulan güvenden doğan bir zarardır, bu tip zararlara menfi zarar denir), ödül sözü veren bu nitelikteki masrafları ne yapmakla yükümlü? Ödemekle yükümlü.

Fakat kanun koyucu diyor ki arkadan gelen 2. fıkranın ikinci cümlesinde:

“Ancak, bir ya da birden çok kişiye ödenecek giderlerin toplamı, ödülün değerini aşamaz.”

Yani 10.000 liralık bir ödül sözü verdi, masraflar 15.000 lira. Bir kişi tarafından yapılmış. Eninde sonunda ödül sözü veren sadece ve sadece 10.000 lira ödemekle yükümlü veya birkaç kişi kaybolan köpeğin bulunması için, çalınan aracın bulunması için birtakım masraflar yapmışlar. Henüz bu edimin tamamlanmasından önce de bir caymayla karşı karşıya kalmışlar. Onların da hep birlikte alacağı para eninde sonunda neye tekabül edecek? Ödül miktarına tekabül edecek. Onun ötesinde bir miktar talep edemeyecekler. Özellikle ne yapacaklar? O tutar bakımından kendilerince yapılan toplam bir masraf tutarı var. Her birinin o masraftaki pay oranı kadar hak iddia edecekler.

Orantı meselesi çok basit. Örneğin ödül 9.000 lira. Kişiler masraf yapmışlar toplamı 12.000 lira.

Ödül Avcısı 1: 6.000 liralık masraf yapmış. Oran ne? 12.000'nin yarısı= 1/2.

Ödül Avcısı 2: 4.000 liralık masraf yapmış. Oran 1/3.

Ödül Avcısı 3: 2.000 lira masraf yapmış. Oran 1/6.

Bu oranı nereye uygulayacağız? 9.000 liralık ödüle uygulayacağız. Çünkü ödül sözü verenin azami yükümlülüğü ödül miktarıyla sınırlı. Kişiler ödül miktarını yaptıkları masraf oranında paylaşacaklar. Kısacası 9.000 liranın 1/2'sini 4.500 lirayı A1'e vereceğiz. 1/3'ü olan 3.000 lirayı, A2'ye vereceğiz. 9.000 liranın 1/6'sı olan 1.500 lirayı A3'e vereceğiz. Zaten topladığımızda 9.000 lirayı herkese yaptığı masraf oranında dağıtmış oluyoruz. Anlaştık mı? Peki.

Ödül Sözü'nün Geri Alınmasında Belirli Bir Şekil veya Yöntem Şartı Yoktur

Cayma ile ilgili enteresan bir tartışma da şudur, acaba ödül sözü veren kişi nasıl cayacak? Yani acaba caymanın bir şekli var mı? Mutlaka ve mutlaka örneğin internette ilan verdiyse yine internetteki ilanla mı ödül sözünden caymalı? Gazete ile ilan verdiyse yine mutlaka ve mutlaka gazete ilanıyla mı ödül sözünden caymalı? Duvarlara afiş asmak yoluyla ödül sözü verdiyse acaba yine duvarlara afiş asarak mı ödül sözünden caymalı?

Bu noktada İsviçre Borçlar Kanununda ve Türk Borçlar Kanununda açık bir düzenleme yok. Diyoruz ki hitap ettiği kitleye erişecek başka bir yöntem de deneyebilir ama internette ilan verip arkasından da bir sokaktaki bir duvara *“Ben bu ödül sözünden caydım.”* şeklinde bir ilan yapıştırmak herhâlde yine mantıklı ve makul olmasa gerekir, değil mi? Yani yine hitap ettiği

kitlenin bunu duymasına, bunu anlamasına, bunu öğrenmesine imkân sağlayacak bir yöntem benimsenmeli. Örneğin bütün Türkiye’de basılıp dağıtılan gazetelerde ilan vererek ödül sözü veren bir kişi, internette ilan vererek ödül sözü veren bir kişi sonra küçük bir ilçede basılan yerel bir gazeteyle ne yapmamalı? Ödül sözünden caymamalı diyoruz. Peki.

Yukarıda bir şeyin altını çizmedim ona da tekrar değineyim 2. fıkrada. “*Ödül sözü veren, sonucun gerçekleşmesinden önce sözünden cayarsa veya sonucun gerçekleşmesini engellerse ...*” Yani kişi bir ödül sözü verdi, sonra “*Eyvah galiba sonucu gerçekleştirecekler, ben de bu ödülü vermek zorunda kalacağım!*” diyerek kişilerin bu edimi gerçekleştirmelerine bizzat engel olursa o da yine aynı yaptırıma maruz kalıyor. Ne yapmak zorunda kalıyor? Kişilerin bu ilana güvenerek yaptıkları masrafları ödemek zorunda kalıyor.

TBK m. 9/ f. 3

Hüküm şöyle:

“Ödül sözü veren, giderlerinin ödenmesini isteyenlerin beklenen sonucu gerçekleştiremeyeceklerini ispat ederse, giderleri ödeme yükümlülüğünden kurtulur.”

Örneğin bir ilacın (aşının) keşfedilmesi için ödül sözü verilmiş. Yapılan masraflar var fakat yapılan masraflar masaya yatırıldığında, bilim insanlarına sorulduğunda onlar bu masraflarla böyle bir ilacın keşfi mümkün değil diyorlar. Yani anlamsız harcamalarda bulunmuş diyorlar veya sizin köpeğiniz, Van’da yaşıyorsunuz Van’ın ilçesi Edremit’te çalındı, kayboldu. Birileri sizin köpeğinizi Balıkesir’in Edremit ilçesinde arıyor. Yani yanlış yerde arıyorlar. Diyorlar ki

- “*Şöyle masraf yaptık, böyle masraf yaptık!*”
- “*Tamam, yaptınız anladım da hani bizim köpek Van’ın Edremit ilçesinde kayboldu. Siz niye Balıkesir’in Edremit ilçesinde arıyorsunuz ki?*” diyor insan, değil mi?

Ödüllü Yarışma

Ödül sözü vermeye ilişkin bu 9. maddenin içerisinde eski deyimıyla mükâfatlı müsabaka yok. Yani ödüllü yarışma vaadi yok fakat İsviçre’de Almanca metne baktığınızda, kaynak İsviçre Borçlar Kanununun Almanca metnine baktığınızda bundan bahis var yani ödüllü yarışma vaadine gerçekten de yer verilmiş. Fakat Fransızca metinde bu yok. Biz Borçlar Kanununu hangi metni esas alarak çevirmiştik 1926 yılında? Almanca metin mi, Fransızca metin mi? Fransızca metni esas alarak çevirmiştik. Sonra yeni Borçlar Kanunu kaleme alınırken de üzerinde pek fazla durulmamış, öyle anlaşılıyor. Bu maddeyi tekrar geliştirmek, zenginleştirmek, işin içerisine bu bahsettiğimiz ödüllü yarışma vaatlerini koymak da kanun koyucunun pek önemsemediği bir husus olmamış. Dolayısıyla baktığınız zaman şu anda bizim Borçlar Kanunumuzda ödüllü yarışma vaatlerini göremiyorsunuz.

Peki, ödüllü yarışma vaatleri yok mu uygulamada? Ödüllü yarışma vaatleri var, değil mi? Bizim fakültemizde de rahmetli bazı hocalarımız adına makale yarışması açılıyor, değil mi? Birinciye şu kadar ödül, ikinciye şu kadar ödül, üçüncüye şu kadar ödül deniyor. Bir sinema eseri, bir film, bir senaryo, bir mimari proje, bir karikatür yarışması... Değil mi? Bir beste yarışması, bir marş yarışması, hepsi uygulamada karşı karşıya kalacağımız örneklerdir diyebiliriz.

Bu konu da yine tartışmalı. Bazı yazarlar diyorlar ki bu ihtimalde de yine aynı şekilde tek taraflı irade açıklamasından doğan bir borç var, geciktirici şarta bağlı bir borç var. Burada sadece ve sadece ödüle kimin hak kazanacağı hususunda ödül verenin bir takdir yetkisi var. Genellikle de ödül verenin bu yarışmayı kazanan kişiyi belirleme noktasındaki takdir yetkisini bir jüri eliyle kullanmasına tanık olunur. Burada aslında yine tek taraflı irade açıklamasından doğan bir borç var, geciktirici şarta bağlı bir borç. Sadece ve sadece ödül sözü verenin bir takdir yetkisi var veya bir jüri kurarak bu takdir yetkisinin onlar tarafından kullanılmasına imkân sağladığı bir durum var deniyor.

Bazı yazarlar da diyorlar ki hayır, burada artık klasik bir öneri ve klasik bir kabulle kurulan bir sözleşme var. Yani siz bir ilan verdiniz dediniz ki “*Mimari proje yarışması açıyoruz.*” Peki, mimari proje yarışması neye ilişkin? Havaalanına mı ilişkin? Bir konser salonuna mı ilişkin? Neye ilişkin, değil mi? Ona gerçekten de bir zaman ayırmak lazım. Oradaki şartları anlamak lazım, onları kavramak lazım. Dolayısıyla diyorlar ki böyle bir ilan verildi, e şimdi bazı kişiler o ilana ne yapacaklar? Gelecekler, müracaat edecekler. Diyecekler ki “*Biz böylesine bir yarışmaya katılacağız, yarışmanın şartlarını öğrenmek istiyoruz.*” İşte yarışmanın açılması şartlarının ilan edilmesi öneridir, bu öneri çerçevesinde yarışmaya katılacak olanların başvuruları da nedir? Kabuldür diyor bazı yazarlar. Bu şekilde de taraflar arasında bir sözleşme kurularak ne yapılır? Böylesine bir borç ilişkisi doğar diyorlar.

Yani özetle her iki durumda da aslında neyle karşı karşıyayız? Yarışmayı kazanan kişiye, örneğin birinci, ikinci ve üçüncüye bir ödülün verilmesi gerektiğinden bahsediyoruz.

Acaba kişiler ödüle hak kazandılar ama ödül verilmedi, ne olacak? Ödüle hak kazanılıp kazanılmadığı noktasında jüri doğru bir karar vermedi, acaba ne yapılacak?

Gerçekten de ödülün verilmesi için, örneğin birincinin veya ikincinin ya da üçüncünün saptanması için belirlenmiş birtakım kesin kurallar varsa ve jüri tarafından veya ödül sözü veren kişi tarafından o kurallara riayet edilmediyse ne yapacağız? Bunun mahkemeler önünde bir denetime tabi olmasını talep edeceğiz diyoruz.

Ödül sözü veren ödül sözünü yerine getirmese klasik anlamda borcunu yerine getirmeyen herkes hangi yaptırımlara maruz kalıyorsa o da zaten aynı yaptırımlara maruz kalacaktır diyoruz.

www.ilhanhelvacidersleri.com
